

Systémové směřování a novelizace § 127a občanského soudního řádu v roce 2024

Petr Ševčík*

Abstrakt: Předkládaný článek se zabývá velmi diskutovanou tematikou § 127a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, který upravuje možnost účastníků řízení předkládat vlastní znalecké posudky. Ačkoliv předmětné ustanovení není v právním řádu zakotveno po příliš dlouhou dobu, Ministerstvo spravedlnosti aktuálně předkládá návrh na jeho novelizaci, jejíž ambicí je odstranit tvrzené systémové nedostatky. Článek si klade za cíl přiblížit čtenářům historické souvislosti spojené s prakticky nedávným legislativním přijetím § 127a občanského soudního řádu, seznámit je s teoretickými i praktickými výkladovými přístupy při aplikaci tohoto ustanovení a představit navrhované řešení včetně důvodů, které Ministerstvo spravedlnosti k takovému kroku vedou. V závěru bude zodpovězena klíčová otázka, zda předkládaná novelizace je způsobila odstranit aplikační obtíže a tvrzené nedostatky.

Klíčová slova: znalec, znalecký posudek, občanský soudní řád, soukromý znalecký posudek, ustanovení znalce

Úvodem

Jednou z velmi výkladově exponovaných oblastí v rámci dokazování v občanském soudním řízení je otázka předkládání vlastních znaleckých posudků účastníky řízení podle § 127a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“). Problematika v současné době nabývá na významu nejen v souvislosti s nedávným nabytím účinnosti zákona č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech (dále jen „znal. z.“), ale zejména v souvislosti s aktuálním legislativním návrhem Ministerstva spravedlnosti na novelizaci § 127 o. s. ř. a především § 127a o. s. ř., který má dosavadní úpravu dle předkladatele do značné míry pozměnit.¹ Předkládaný článek by proto čtenáři měl přiblížit historické kontexty dosavadní právní úpravy § 127a o. s. ř., nastínit vzájemný vztah § 127a o. s. ř. s novou znaleckou právní úpravou, přiblížit dosavadní judikaturní přístup soudů k možnosti účastníků řízení předkládat vlastní znalecké posudky a v neposlední řadě představit aktuální novelizační návrh s detekcí možných dopadů v případě jejího přijetí.²

* JUDr. Petr Ševčík, Ph.D., odborný asistent, Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích; místopředseda Okresního soudu v Karlových Varech; člen expertní komise ministerstva spravedlnosti pro znaleckou činnost. E-mail: 32007@mail.vstecb.cz. ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-0305-8367>.

¹ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, a další související zákony. In: *Portál informačního systému ODok Úřadu vlády České republiky* [online]. 2024 [cit. 2024-07-07]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNCXKG9LQQ/>.

² V komparativní části textu využity pasáže z disertační práce ŠEVČÍK, Petr. *Dokazování znaleckým posudkem v občanském soudním řízení*. Disertační práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, 2018. Vedoucí práce prof. JUDr. Ivo Telec, CSc.

1. Historický exkurz

Právní úprava, která v současné době umožňuje účastníkům občanského soudního řízení předkládat vlastní znalecké posudky, nemá historicky příliš dlouhý život. Možnost účastníkům řízení přinesla novelizace o. s. ř. provedená zákonem č. 218/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Konkrétně za § 127 o. s. ř. přibyl nový § 127a o. s. ř., dle kterého *„[j]estliže znalecký posudek předložený účastníkem řízení má všechny zákonem požadované náležitosti a obsahuje doložku znalce o tom, že si je vědom následků vědomě nepravdivého znaleckého posudku, postupuje se při provádění tohoto důkazu stejně, jako by se jednalo o znalecký posudek vyžádaný soudem. Soud umožní znalci, kterého některá ze stran požádala o znalecký posudek, nahlédnout do spisu nebo mu jinak umožní seznámit se s informacemi potřebnými pro vypracování znaleckého posudku.“*

V rámci důvodové zprávy k dřívější novelizaci Ministerstvo spravedlnosti jakožto předkladatel uvádělo, že *„[z]avedení shodné úpravy jako v trestním řádu má za cíl umožnit předložit účastníkům znalecký posudek, který za předpokladu, že bude vyhotoven znalcem zapsaným v seznamu znalců a jeho součástí bude prohlášení znalce o vědomosti trestních následků nepravdivého posudku, bude mít pro účely soudního řízení důkazní hodnotu znaleckého posudku, nikoli pouze listinného důkazu. Dnešní praxe, kdy znalecký posudek předložený stranou může být pouhou námitkou pravosti a správnosti (pravdivosti) proti stranou zpochybněn a soudu nezbyvá, než ustanovit si svého znalce, je pro řízení zatěžující a neekonomická.“* Tedy hlavním cílem bylo dát v civilním řízení účastníkům stejné možnosti, jako měli dle § 110a zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, účastníci trestního řízení. Dalším důvodem, který však nikdy nemohl být nahlas vyřčen, však mohla být mimo jiné i ta skutečnost, že v dané době se Ministerstvu spravedlnosti dlouhodobě nedařilo navyšovat odměny znalců stanovené ve vyhlášce č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, kde byla stanovena maximální hodinová mzda znalce na částku 350 Kč. Zákonodárce patrně předpokládal, že přenesením možnosti ustanovit znalce na účastníky řízení tak znalcům vznikne lepší možnost ohodnocení (navíc placená mimo soudní rozpočtové prostředky), když odměna za znaleckou práci je v případě zadání fyzickou či právnickou osobou smluvní. Tedy tehdejší cíl zákonodárce byl, respektive přinejmenším mohl být, do značné míry motivován i snahou o řešení palčivé dlouhodobě neřešené otázky odměňování soudních znalců a s tím spojené otázky nízkého zájmu nových uchazečů o vstup do znaleckého systému.

Vznik § 127a o. s. ř. měl od svého vzniku své příznivce i zaryté odpůrce. První skupina poukazovala na skutečnost, že je konečně dán prostor účastníkům řízení k reálné obraně jejich práv, druhá skupina naopak poukazovala na skutečnost, že znalec najatý účastníkem řízení pro zpracování znaleckého posudku je od počátku podjatý, neboť výsledná odměna znalce může být přímo závislá na výsledku jím zpracovaného posudku. Myšlenky odpůrců shrnul např. Dörfl, který uvedl: *„Převládá totiž postup znalců, kteří již od zadání posudku vychází z potřeb strany sporu, která jim úkol zadala. Také zajišťování podkladů nezahrnuje zpravidla účast další strany sporu a zadavatel tak do značné míry ovlivňuje výsledek znaleckého zkoumání. To podporuje tendenci převážít závěry posudku zadaného jednou stranou posudkem vypracovaným v řízení znalcem strany druhé. V kombinaci s nedůsledným hodnocením těchto předložených posudků soudem se pak řízení prodlužuje, neboť soud rozpory posudků řeší vlastním zadáním znaleckého úkolu znalci, nebo dokonce*

*zadáním revizního znaleckého posudku některému veřejnoprávnímu ústavu, kde jsou lhůty pro jejich vypracování dlouhé.*³

Patrně v návaznosti na výše uvedené výtky předložilo Ministerstvo spravedlnosti společně s legislativním návrhem nového znal. z. také návrh zákona, který byl následně přijat jako zákon č. 255/2019 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech a zákona o soudních tlumočnících a soudních překladatelích. Součástí tohoto zákona měla být také novelizace § 127a o. s. ř., kdy předmětné ustanovení mělo znít následovně:

„Jestliže znalecký posudek předložený účastníkem řízení má všechny zákonem požadované náležitosti a obsahuje doložku znalce o tom, že si je vědom následků vědomě nepravdivého znaleckého posudku, a pokud s tím všichni účastníci řízení souhlasí, postupuje se při provádění tohoto důkazu stejně, jako by se jednalo o znalecký posudek vyžádaný soudem. Soud umožní znalci, kterého některá ze stran požádala o znalecký posudek, nahlédnout do spisu nebo mu jinak umožní seznámit se s informacemi potřebnými pro vypracování znaleckého posudku.“⁴

K tomu důvodová zpráva mimo jiné uváděla, že „[t]outo změnou dochází k částečnému návratu do stavu před rokem 2012, kdy nabyla účinnosti novela č. 218/2011 Sb. Do doby před touto novelou sice mohly strany řízení předkládat soudu znalecké posudky, které si strany nechaly samy znalcem vyhotovit, ale posuzovaly se pouze jako listiny soukromé povahy. Jedině znalecký posudek, který byl vypracován znalcem ustanoveným soudem, se považoval za důkaz znaleckým posudkem. Zmíněnou novelou došlo k tomu, že se nově všechny znalecké posudky, bez ohledu na to, kdo je zpracoval, respektive předložil, považovaly za důkaz znaleckým posudkem. Ačkoli toto opatření mělo za cíl urychlit, zlevnit a zjednodušit řízení, nastal pravý opak. Z tohoto důvodu se navrhuje částečný návrat ke stavu před rokem 2012. Za důkaz znaleckým posudkem se bude považovat znalecký posudek, který byl zpracován znalcem ustanoveným soudem a dále pak jiný znalecký posudek předložený účastníkem řízení, pokud s tím všichni účastníci řízení vysloví souhlas. Pokud by tento souhlas nebyl vysloven, může pochopitelně i tak účastník řízení znalecký posudek předložit, ale bude se jednat pouze o listinný důkaz. Nikdo nemůže být nucen souhlas vyslovit a zároveň se jedná o natolik závažnou skutečnost, že je potřeba tento souhlas vyslovit explicitně, nikoli konkludentně. Vyslovení souhlasu účastníků řízení se znaleckým posudkem neznámá, že by tito automaticky věcně souhlasili s jeho obsahem. Cílem je pouze umožnit plnohodnotně využít v rámci soudního řízení již existující znalecký posudek. Zřejmě se bude jednat zejména o situace, kdy je nezbytné určité odborné posouzení, k němuž je potřeba odborných znalostí, ale zároveň se nebude jednat o samotné jádro sporu. V jiném případě spíše nelze souhlas všech stran předpokládat.“ V důsledku pozměňovacích návrhů přijatých v rámci legislativního

³ DÖRFL, Luboš. Trampoty s ustanovením znalce stranami v občanském soudním řízení. *Soudce*. 2017, roč. 19, č. 1, s. 16–21. Kriticky se k novelizaci postavil již dříve i autor této práce, když uváděl, že je z dlouhodobého hlediska otázkou, zda naopak v situaci, kdy účastníci předkládají v rámci řízení zcela protichůdné znalecké posudky, nebudou náklady na zpracovávání soudních, případně dokonce soudních revizních posudků vyšší než do doby předmětné novelizace. Blíže srov. ŠEVČÍK, Petr – ULLRICH, Ladislav. *Znalecké právo*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 44.

⁴ Vládní návrh zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech a zákona o soudních tlumočnících a soudních překladatelích. Sněmovní tisk 1027/0. Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, 7. volební období 2013–2017 In: *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2018-04-07]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=7&T=1027>.

procesu v Poslanecké sněmovně však právní úprava § 127a o. s. ř. nenabyla účinnosti a účinnosti nabyly pouze zbylé technické úpravy jiných předpisů.⁵

Jistým paradoxem je, že v době, kdy byl v legislativním procesu nový znal. z. a s ním nedílně spojený výše uvedený technický zákon, který novelizoval jiné předpisy v souvislosti s příchodem nového znaleckého zákona, byl Ministerstvem spravedlnosti předložen i další legislativní dokument, který měl v budoucnu danou problematiku upravovat, a to věcný záměr nového civilního řádu soudního. Tento mimo jiné pod bodem 227 navrhoval následující právní úpravu: „*Závisí-li rozhodnutí na posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí, ustanoví soud zpravidla po slyšení stran jednoho nebo několik znalců.*“ K tomu pak předkladatel upřesňoval, že „*[z]cela záměrně se upouští od dosavadního § 127a o. s. ř. Znalec je pomocným orgánem či spolupracovníkem soudu a nahrazuje jeho odborné znalosti. Znalec tak činí nezávisle a nestranně, a nikoliv pro jednu nebo druhou stranu. Proto je ustanovení znalce vždy věcí soudu. Strany mají možnost se k ustanovenému znalci vyjádřit, stejně jako k posudku podanému znalcem, klást znalci dotazy atd., a tím působit na ustanovení jiného znalce, na odstranění nedostatků posudku, nebo na vypracování posudku revizního. Tím jsou jejich práva dostatečně zohledněna. Oprávnění stran předložit expertízu, se kterou se bude nakládat jako se znaleckým posudkem, nepřináší pro civilní řízení soudní nic pozitivního; naopak pojmově jsou o objektivitě takového posudku pochybnosti, neboť strana, která tento posudek (jí příznivý) předkládá, formulovala úkol znalce a platila jej. Z řízení se pak může stát souboj znalců obou stran, završený revizním posudkem (který podle R 38/2014 může být opět předložen stranou dle § 127a o. s. ř.); to vede akorát k prodražování a prodlužování řízení, což je přesným opakem základních principů sociální koncepce civilního procesu, usilující o řízení rychlé, levné a jednoduché. Krom toho předpoklady pravdivého objasnění odborné otázky jsou vyšší u znaleckého posudku podaného soudem ustanoveným znalcem, než předloženým stranou; na tom nic nemůže změnit ani to, že soukromá expertíza bude opatřena prohlášením znalce o jeho vědomosti o následcích podání nepravdivého posudku.*“⁶

Provedeme-li částečné shrnutí z historického exkurzu, je zřejmé, že Ministerstvo spravedlnosti nemá, respektive přinejmenším historicky nemělo, jasnou představu o koncepci znaleckého dokazování v občanském soudním řízení a přípustnosti soukromých znaleckých posudků, respektive způsobech jejich využití. Zatímco v roce 2011 umožnilo účastníkům řízení předkládat své vlastní znalecké posudky po vzoru trestního řádu, později v rámci přípravy znal. z. preferovalo variantu, že by přípustnost soukromých znaleckých posudků byla možná, avšak pouze za souhlasu všech účastníků řízení. Ve stejné době však předkládalo věcný záměr nového civilního řádu soudního, kde již nepočítalo s tím, že by právo účastníků řízení předkládat vlastní znalecké posudky bylo zachováno, naopak vycházelo z premisy, že znalec je především soudním pomocníkem, a proto by dichotomický výkon znalecké činnosti přinejmenším pro potřeby občanského soudního řízení měl být

⁵ Vládní návrh zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech a zákona o soudních tlumočnících a soudních překladatelích. Sněmovní tisk 74/0. Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, 7. volební období 2013–2017 In: *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2024-01-20]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=74&snzp=1>.

⁶ DOBROVOLNÁ, Eva a kol. *Věcný záměr civilního řádu soudního*. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2017 [online]. [cit. 2024-01-20]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/2872506/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br_final_2017.pdf/7d99428a-ea94-4b54-8bc8-7e64b22eb4ca.

zrušen, aby se odstranily právě již zmiňované pochybnosti o závislosti znalce na zadavateli znaleckého posudku, respektive pochybnosti o závislosti znalecké odměny na výsledku zpracovávaného znaleckého posudku.

2. Německá právní úprava

Jak bude dále přiblíženo, například věcný záměr civilního řádu soudního byl zjevně inspirován rakouskou právní úpravou dokazování znaleckým posudkem. Jeví se proto vhodné detailněji přiblížit nejvýznamnější možné ideové vzory.

Německá právní úprava znaleckého dokazování v občanském soudním řízení je obsažena v § 402 až 414 ZPOd.⁷ Postavení znalců příbraných stranami není v německém ZPOd zvlášť upraveno a podle rozhodovací praxe německých soudů má jejich výpověď menší váhu než výpověď znalce ustanoveného soudem. Německá justice vnímá soukromý znalecký posudek jako jakýsi „poloviční důkazní prostředek“.⁸ Soudy mají tendenci zpochybňovat důvěryhodnost stranami najatých znalců, neboť mohou být ovlivněni stranou, která je najala.⁹ Současně však německá právní úprava dává účastníkům velké možnosti vyjádřit se k osobě znalce, který má být ustanoven soudem. Podle § 404 odst. 4 ZPOd může soud vyzvat účastníky řízení, aby označili vhodnou osobu znalce, který by následně mohl být soudem ustanoven. Pokud se účastníci řízení na určité osobě znalce dohodnou, má soud povinnost takovou dohodu účastníků respektovat (blíže srov. § 404 odst. 5 ZPOd). Německá doktrína však připouští situaci, kdy je předložen jedním účastníkem řízení soukromý znalecký posudek. Pokud se závěry tohoto posudku všichni účastníci řízení souhlasí, pak je možné jeho závěry převzít. Jak uvádí Leipold, neexistují pak žádné pochyby o využitelnosti posudku (ve vnější podobě listinného důkazu), protože nejsou hájeny žádné veřejné zájmy. I za takové situace však může soud na základě vlastní úvahy přistoupit k tomu, že vyhotovením posudku pověřil ještě jiné soudní znalce.¹⁰

Není rozdíl v tom, jestli účastník řízení v rámci zpracování svého písemného podání či vyjádření spolupracuje s osobami s odbornými znalostmi, nebo zda předloží zvláštní soukromý posudek oddělený od písemného podání. Soud totiž zohlední argumenty soukromého znalce především při své rozvaze o tom, zda je nutné mít k rozhodnutí ve sporu zvláštní znalosti, které sám nemá. Pokud tomu tak je, nesmí soud upustit od ustanovení soudního znalce jen na základě toho, že je již k dispozici přesvědčivý soukromý posudek (s výjimkou shody účastníků řízení uvedené výše). Soukromý posudek tak sehrává spíše roli kvalifikovaného přednesu strany doloženého listinou.¹¹ Nicméně je možné, aby znalec, který vypracoval soukromý znalecký posudek pro jednu ze stran, byl soudem vyslechnut, a to jako „svědek-znalec“ (ustanovení § 414 ZPOd). Soukromý posudek může dát soudu

⁷ Zivilprozessordnung (Deutschland). In: Bundesministerium der Justiz. Bundesamt für Justiz [online]. [cit. 2024-01-21]. Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/BJNR005330950.html#BJNR005330950BJNG047102301>.

⁸ JÄCKEL, Holger. *Das Beweisrecht der ZPO. Ein Praxishandbuch für Richter und Rechtsanwälte*. 2. vydání. Stuttgart: W. Kohlhammer, 2014, s. 118.

⁹ Blíže BĚLOHLÁVEK, Alexander J. – HOTOVÁ, Renáta. *Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 47.

¹⁰ STEIN, Friedrich – JONAS, Martin a kol. *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. 22. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck, 2013, s. 613 an.

¹¹ JÄCKEL, Holger. *Das Beweisrecht der ZPO. Ein Praxishandbuch für Richter und Rechtsanwälte*. 2. vydání. Stuttgart: W. Kohlhammer, 2014, s. 118.

podnět k tomu, aby se neřídil názorem soudního znalce a aby rozhodl jinak na základě vlastních (za určitých okolností teprve získaných) odborných znalostí, popř. aby si opatřil jiný soudní posudek. Soud se musí v rámci řízení pečlivě vypořádat s námitkami proti posudku soudního znalce, které se opírají o soukromý posudek. Stejně tak, jako v případě odporujících si posudků od soudně ustanovených znalců. K vyjasnění může být například vyžádáno ústní slyšení soudního znalce (§ 411 odst. 3 ZPOd). Pokud se soud řídí nekriticky výkladem soudního znalce, aniž by se vypořádal s opodstatněným výkladem v soukromém posudku, jde o porušení nároku na právo vyjádřit se.

3. Rakouská právní úprava

Rakouská právní úprava dokazování znaleckým posudkem je obsažena v § 351 až 367 ZPOö.¹² V otázce ustanovování znalců hraje klíčovou roli ustanovení § 351 ZPOö, které stanovuje, že pokud je pro výsledek řízení nutné provedení důkazu znaleckým posudkem, pak znalece ustanovuje soud ihned poté, co k osobě zamýšleného znalce či znalců vyslechl účastníky řízení. Dle Rechbergera¹³ však posudky, které nevystavil soudem ustanovený znalec, nejsou znaleckými posudky především proto, že pouze soudem ustanovený znalec je výslovně oprávněn k tomu, aby z nálezu určil a vyvozoval závěry, které slouží jako podklad soudního rozhodnutí. Soukromé posudky mají pouhou hodnotu soukromé listiny a pouze dokazují, jaký názor má jejich autor. Skutečnost, že předložení soukromého posudku nemůže platit jako provedení důkazu znaleckým posudkem ve smyslu § 351 a násl. ZPOö, však samozřejmě nic nevypovídá o jeho přípustnosti jakožto důkazu, a to především proto, že jako důkazní prostředek přichází v úvahu vše, co je vhodné k vyjasnění skutkového stavu. Je tedy nutné se odpoutat od striktního formálního zařazování ke konkrétnímu typu důkazního prostředku. Předložení soukromého posudku nepředstavuje (pouze) listinný důkaz, protože v tom případě by sice mohla být zpochybněna správnost obsahu posudku, ale osoba, která posudek vystavila, by nemohla být předvolána k vysvětlení posudku (k tomu však Rechberger uvádí, že by mohl být využit institut výsledku svědka-znalce ve smyslu § 350 ZPOö – *pozn. tento institut však v české právní úpravě obsažen není*). Jako „listinně doložený přednes strany“ se jedná skutečně o důkazní prostředek v širším slova smyslu, který musí soud brát v potaz a který může mít v případě, že se skutečně opírá o odborné znalosti, podstatný význam pro sběr důkazního materiálu.

Větší praktickou relevancí má ale dle Rechbergera otázka, jak se postupuje při rozporu mezi soukromým posudkem a posudkem, který vypracoval soudem ustanovený znalec. Názor, že soud není povinen takovéto rozpory vyjasnit a že se může bez dalšího šetření připojit k posudku soudního znalce, který mu připadá přesvědčivý, odporuje požadavku probrat vyčerpávajícím způsobem věcný přednes účastníků řízení, který je imanentně obsažen v ZPOö. Soudcem ustanovený znalec (například cestou jeho doplňujícího výsledku) má naopak vyjádřit své stanovisko k opačným závěrům soukromého posudku a soud má, pokud se tím rozpory nevyjasní, nařídit nový posudek, protože se v tomto případě posudek vystavený soudním znalcem hodnotí jako „nedostatečný“ ve smyslu ustanovení § 362 odst. 2 ZPOö.

¹² Zivilprozessordnung (Österreich). In: *Rechtsinformationssystem des Bundes* [online]. [cit. 2024-01-21]. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001699>.

¹³ FASCHING, W. Hans. *Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen*. 2. vydání. Wien: MANZ, 2004, s. 836.

4. Švýcarská právní úprava

Ve švýcarském ZPOs¹⁴ upravuje danou materii čl. 183, dle kterého může soud ustanovit znalce z moci úřední, případně tak může učinit na návrh některého účastníka řízení. K osobám zamýšlených znalců přitom soud nejprve účastníky vyslechne. Švýcarská právní úprava dokazování znaleckým posudkem je částečně specifická oproti české právní úpravě v tom ohledu, že umožňuje soudu za určitých podmínek využít i vlastní odborné znalosti ve věci, tedy ne vždy soud přistupuje k zadání znaleckého posudku (k tomu blíže srov. čl. 183/3 ZPOs).¹⁵ Pokud však soud dospěje k závěru o nutnosti zpracování znaleckého posudku, může být důkazním prostředkem pouze posudek vystavený znalcem, kterého ustanovil soud. Soukromý posudek je posudek vystavený odborníkem, který si zadal některý z účastníků řízení a jako takový může sloužit k uzavření smíru. Pokud je soukromý posudek podán soudu, má charakter přednesu stran. To ale stále znamená, že jeho obsah může protistrana uznat, čímž se může stát soudní posudek případně nadbytečným. Soukromý posudek může sloužit také k tomu, že vzbudí podstatné pochybnosti nad již existujícím soudním posudkem, a může být podnětem k zadání revizního posudku. Soud se každopádně musí se soukromým posudkem vypořádat v odůvodnění v rozsudku.¹⁶

5. Shrnutí zahraničních úprav

V souhrnu zahraničního přehledu lze uzavřít, že samostatná právní úprava soukromých znaleckých posudků, tak jak ji známe z aktuálního znění § 127a o. s. ř., není v uváděných zahraničních úpravách obsažena. Za znalecké posudky jsou považovány pouze posudky zadané soudem a znalec sehraává roli pomocného orgánu soudu, který nahrazuje chybějící odborné znalosti. Účastníci řízení mají možnost předkládat vlastní znalecké posudky, tyto však slouží především k možnosti uzavření smíru ve věci, kdy následně není nutné zadávat soudní znalecký posudek a dochází k časové i finanční úspoře. Současné však mohou sloužit i v podobě listinného důkazu jako významný ukazatel o správnosti či nesprávnosti soudního znaleckého posudku. Soudy sice nemohou přisuzovat soukromým znaleckým posudkům váhu soudních posudků, nicméně závěry soukromých posudků mohou vést ke snížení důvěry k závěrům soudních posudků, což může vyústit v zadání revizního znaleckého posudku, případně alespoň významně zkorigovat závěrečnou úvahu soudu při přisuzování váhy jednotlivým důkazům.

6. Znalecký zákon vs. občanský soudní řád

Dne 1. 1. 2021 vstoupil v účinnost nový znalecký zákon. Tento jednoznačně počítá s tím, že dichotomie znalecké činnosti je zachována. Tedy že znalci mohou vykonávat znaleckou

¹⁴ Schweizerische Zivilprozessordnung. In: *Fedlex. Die Publikationsplattform des Bundesrechts* [online]. [cit. 2024-01-21]. Dostupné z: <https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2010/262/de>.

¹⁵ Pokud soud dospěje k rozhodnutí, že v dané věci má dostatečné znalosti, je pak povinen dát stranám možnost vyjádřit jejich stanovisko, které by strany dle měly mít možnost vyjádřit včas, tj. nejpozději před vynesením rozsudku tak, aby mohly případně požadovat provedení řádného znaleckého posudku, případně zajištění jiných důkazů.

¹⁶ SPÜHLER, Karl – TENCHIO, Luca – INFANGER, Dominik a kol. *Schweizerische Zivilprozessordnung*. 2. vydání. Basel: Helbing Lichtenhahn, 2013, s. 951.

činnost jak na základě veřejnoprávního ustanovení orgány veřejné moci, tak pro soukromé potřeby fyzických či právnických osob. Zde je přitom vhodné připomenout, že znalecký posudek nemusí být nutně zpracováván pouze v souvislosti s konkrétním soudním řízením či s řízením před jiným orgánem či rozhodcem. Znalecké posudky jsou často využívány fyzickými či právnickými osobami např. pro ocenění nemovitosti v případě jejího zamýšleného prodeje, ohodnocení věcného břemene apod.

Přípustnost dichotomického pojetí znalecké činnosti skryté vyplývá z dikce § 1 odst. 1 znal. z., který stanoví, že výkonem znalecké činnosti se rozumí „*provádění znaleckých úkonů, zejména zpracování a podání znaleckého posudku, jeho doplnění nebo vysvětlení, a činnost, která bezprostředně směřuje k podání znaleckého posudku, jeho doplnění nebo vysvětlení.*“ Úvodní ustanovení tedy výslovně dichotomickou činnost nevylučuje. Příklon k dichotomickému pojetí je však naprosto zřejmý z dalších ustanovení zákona, například z § 19 odst. 2 znal. z., který upravuje odlišné podmínky pro odmítnutí podání znaleckého posudku v případech, kdy je zadavatelem posudku orgán veřejné moci. Občanský soudní řád je však ve vztahu k všeobecnému znaleckému zákonu v postavení *lex specialis derogat legi generali*. Tedy není vyloučeno, aby obecná úprava přípustnosti soukromých znaleckých posudků ve znal. z. byla případně vyloučena v občanském soudním řádu speciální právní úpravou.¹⁷

7. Dosavadní aplikační přístupy

Ustanovení § 127a o. s. ř. stanoví, že pokud znalecký posudek obsahuje doložku znalce o obeznámenosti s případnými trestními následky a současně znalecký posudek splňuje všechny zákonem požadované náležitosti, „*postupuje se při provádění tohoto důkazu stejně, jako by se jednalo o znalecký posudek vyžádaný soudem*“.

Důvodová zpráva pak u takového znaleckého posudku předpokládá, že „*bude mít pro účely soudního řízení důkazní hodnotu znaleckého posudku, nikoli pouze listinného důkazu*“.

S takovým vyjádřením však v české doktríně nesouhlasí Lavický, který se domnívá, že § 127a o. s. ř. pouze stanoví, jak se postupuje při provádění důkazu soukromým znaleckým posudkem, a že nestanovuje, jaká je jeho povaha či jak má být soudem hodnocen. Právní úprava tak podle něho neztotožňuje soukromou expertizu se znaleckým posudkem, ale pouze finguje („jako by“), že při dokazování soukromou expertizou se má postupovat tak, jako by šlo o znalecký posudek; dál tato fikce nesahá.¹⁸

Nejvyšší soud k výkladu ustanovení § 127a uvedl, že „*[b]ylo účelem novelizace ustanovení § 127 o. s. ř. a zejména začleněním ustanovení § 127a o. s. ř. odstranit tuto řízení zatěžující praxi, urychlit jej a umožnit účastníkům předložit znalecký posudek, na nějž se hledí – obsahuje-li všechny zákonem požadované náležitosti a doložku znalce o tom, že si je vědom následků vědomě nepravdivého znaleckého posudku – jako na posudek vyžádaný soudem.*“

¹⁷ K aplikačnímu vztahu mezi znal. z. a speciálními právní předpisy blíže zde: ŠEVČÍK, Petr – MALAST, Jan – POLÁČEK, Bohumil a kol. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 2 an.

¹⁸ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád (§1–250I). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 632 a 635.

*Tím se změnila důkazní hodnota znaleckého posudku předloženého účastníkem, který při dodržení všech obsahových náležitostí stanovených v § 127a o. s. ř. není důkazem listinným, ale má důkazní sílu znaleckého posudku.*¹⁹

K lepšímu pochopení problematiky je třeba se vrátit do doby před novelizací 2011. V této době se za znalecký posudek považoval pouze znalecký posudek zadáný soudem. Účastník řízení sice mohl soudu předložit znalecký posudek, avšak byl prováděn jako listina soukromé povahy v souladu s § 129 o. s. ř., tedy byl zpravidla přečten.²⁰ Pokud byla zpochybněna jeho správnost či pravdivost (tedy nestala se zpravidla skutečnost prokazovaná znaleckým posudkem mezi účastníky nesporná), účastník předkládající soukromý posudek soudu buď navrhl zpracování soudního znaleckého posudku, případně soud sám zadal zpracování soudního znaleckého posudku.²¹

Při zohlednění citovaného obsahu důvodové zprávy, lze mít i přes nepříliš zdařilé legislativní jazykové zpracování za to, že není patrně udržitelný případný výklad, dle kterého by byly znalecké posudky podle § 127a o. s. ř. i nadále pouhými listinnými důkazy, které se pouze provádějí stejným způsobem jako znalecké posudky podle § 127 o. s. ř. Pokud by byl soukromý znalecký posudek i nadále vnímán jako pouhý „listinný důkaz“, musel by soud v okamžiku naplnění požadavku stanoveného v § 127 odst. 1 o. s. ř., tedy v situaci, kdy by rozhodnutí záviselo na posouzení odborné otázky a nebyla shoda účastníků řízení nad předloženým posudkem podle § 127a o. s. ř., vždy sám ustanovit znalce ke zpracování znaleckého posudku, neboť by soukromý znalecký posudek podle § 127a o. s. ř. nebyl schopen jej analogicky hodnotově zastoupit. Akceptace takového výkladu by byla jednoznačně v rozporu s dřívějším deklarovaným záměrem zákonodárce, který chtěl umožnit „nahrazení“ soudních posudků soukromými posudky, nikoli vytvořit soudu povinnost k soukromým posudkům vždy zadávat ještě soudní znalecké posudky.

¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2014, sp. zn. 26 Cdo 3928/2013 a dále rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2014 sp. zn. 32 Cdo 1124/2014.

²⁰ K tomu blíže viz DAVID, Ludvík et al. K § 127. In: *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 584. A dále NS 26 Cdo 2848/99 či KS Ústí nad Labem 9 Co 164/2000.

²¹ V současné době je problematika soukromých a veřejných listin upravena v § 565 an. občanského zákoníku. Ustanovení o listinách, byť zařazená do o. z., jsou i nadále především procesními pravidly o důkazní síle listin, a mají tedy nutně zejména procesní povahu. Odstavec 1 § 565 o. z. zavádí pravidlo, že pravost a správnost soukromých listin musí dokázat ten, kdo se takové soukromé listiny dovolává. Nejvyšší soud vyslovil názor, podle kterého „Jestliže účastník popře pravost, respektive správnost soukromé listiny, pak platí, že účastníka, který tuto listinu předložil k důkazu, stíhá důkazní povinnost a břemeno důkazní; tento účastník tedy nese procesně nepříznivé následky toho, že se v řízení nepodaří prokázat pravost či správnost soukromé listiny“. K tomu blíže srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 1996, sp. zn. 3 Cdon 1031/96, a dále viz MELZER, Filip – TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář: Svazek III. § 419–654*. Praha: Leges, 2014, s. 659 an. Se závěry učiněnými ve výše citovaném rozhodnutí NS však nesouhlasí Spáčil, který se přitom odkazuje i na dřívější práci Macura. S ohledem na argumentaci uvedenou v dále rubrikovaných článcích, se lze ke jejich závěrům přiklonit. K tomu blíže srov. SPÁČIL, Jiří. Soukromé listiny v návrhu nového občanského zákoníku – malé zamyšlení nad velkým problémem. *Právní rozhledy*. 2010, č. 20, s. 741; dále MACUR, Josef. *Právní a skutkové domněnky při dokazování listinou v civilním soudním řízení*. *Právní rozhledy*, 2001, č. 2. Zmiňovaný věcný záměr civilního řádu soudního k tomu pod bodem 200 uvádí: „Rozlišení soukromých a veřejných listin, jakož i úprava vyvratitelných domněnek s nimi spjatých, náleží tradičně civilním řádům soudním. Viz např. § 415 a násl. německého ZPO, § 292 a násl. rakouského ZPO, či § 293 a násl. vládního návrhu ČRS 1937. Občanský zákoník však v domněni, že upravuje význam soukromých a veřejných listin pro soukromoprávní styk, tato pravidla vtělil do § 565 a násl. Není jistě žádoucí, aby právní řád stejná pravidla obsahoval duplicitně, neboť už jenom z hlediska případných novelizací těchto ustanovení by takový úkol byl legislativně zbytečně obtížný; o možnosti rozdílných interpretačních závěrů ani nemluví. Cestou je proto buď zrušení § 565 až § 568 OZ a jejich přesunutí do ČRS, kam podle jejich povahy správně patří, nebo odkaz na tato ustanovení. Věcný záměr volí druhé řešení, a to především s ohledem na snahu co nejméně narušovat stabilitu občanského zákoníku novelizacemi.“

Na straně druhé je však problematická bezvýhradná akceptace nastíněného závěru Nejvyššího soudu, dle kterého se na znalecký posudek podle § 127a o. s. ř. „*hledí jako na posudek vyžádány soudem*“. Zde lze souhlasit s Lavickým, že není možné soukromý znalecký posudek podle § 127a o. s. ř. a znalecký posudek zadáný soudem podle § 127 o. s. ř. směřovat. Jak tedy chápat v současné právní úpravě znalecký posudek podle § 127a o. s. ř.? Za přijatelný výklad lze označit takové chápání „změny důkazní hodnoty“, na jejímž základě je již nadále nutno posuzovat soukromý znalecký posudek splňující všechny požadavky stanovené zákonem, nikoli jako listinný důkaz, ale jako znalecký posudek *sui generis* ve smyslu § 127a o. s. ř. Naopak problematický by mohl být závěr, že „změna důkazní hodnoty“ znamená postavení obou typů znaleckých posudků automaticky na zcela shodnou úroveň bez přihlédnutí k jejich dále uvedeným specifikům.

Při porovnání obou typů znaleckých posudků je nutno akcentovat především tyto odlišnosti:

- a) *Doba zpracování* – soukromý znalecký posudek vzniká obvykle před zahájením řízení a vede budoucího účastníka k rozhodnutí, zda podstoupit soudní spor, či nikoliv, zatímco znalecký posudek zadáný soudem vzniká často až po provedení většiny ostatních důkazů v řízení jako „tzv. koruna dokazování“,²² kdy znalec logicky disponuje významně širším zdrojem znaleckých dat, která je povinen při znaleckém zkoumání zohlednit.
- b) *Skutkový stav* – s výše uvedenou dobou zpracování úzce souvisí i otázka výchozího skutkového stavu. V případě soukromého znaleckého posudku definuje výchozí skutkový stav soukromoprávní zadavatel, aniž by bylo zřejmé, které skutečnosti v následném soudním řízení případně budou prokázány, a které naopak nikoliv. Tedy soud ani budoucí protistrana nemají možnost se k zadání posudku ani výchozímu skutkovému stavu, jakkoliv v době zahájení znaleckého zkoumání vyjádřit.

Zcela opačná je situace v případě soudního znaleckého posudku. V případě, že je zadáván soudní znalecký posudek, měl by hlavní roli při vymezení počátečního skutkového stavu sehrávat soud, jakožto zadavatel posudku. Česká právní úprava však problém vymezení skutkového stavu, ze kterého má znalec při svém zkoumání vycházet, na rozdíl např. od německé právní úpravy, podrobně neupravuje.

Vymezení výchozího skutkového stavu se v německé právní úpravě věnuje ustanovení § 404a ZPOd, které v odstavci 3 stanoví, že „[p]ři *sporném skutkovém stavu určí soud, na jakých skutečnostech má znalec vystavět posudek*.“ Podle odstavce 4 cit. ustanovení pak „[s]oud v *potřebném rozsahu určí, v jakém rozsahu je znalec oprávněn objasňovat důkazní otázku, v jakém rozsahu se může na účastníky obrátit a kdy jim musí umožnit účast na jeho šetření*.“ K tomu např. Zimmermann uvádí, že skutkový stav, ze kterého má posudek vycházet, tzv. „skutečnosti pro navázání“, musí vyšetřit sám soud. Při sporném přednesu věci tedy nestačí znalci pouze přenechat soudní spis. Soud musí

²² Tedy postupem shodným se závěry starší judikatury NS např. Cpj 41/79 (cit.: „čl. 14 *směrnice ministerstva spravedlnosti ČSR z 15. 2. 1973 č. j. 10/73 – kontr. odb. o organizaci, řízení a kontrole znalecké a tlumočnické činnosti, upozorňuje na to, že soud v zájmu plynulosti a hospodárnosti soudního řízení ustanoví znalce až po shromáždění všech skutkových podkladů potřebných pro provedení znaleckého úkonu. Soudy mají tedy provést všechny potřebné důkazy k všestrannému objasnění rozhodných skutečností a opatřit si i listinné důkazy potřebné pro podání posudku.*“), a to navzdory aktuální dikci § 114a odst. 2 písm. d) o. s. ř., která stanovuje povinnost soudu již ve fázi přípravy jednání ustanovit znalce, jsou-li splněny podmínky podle § 127 o. s. ř.

sdělit, z čeho má znalec vycházet. Pokud již bylo provedeno jiné dokazování, např. již byli vyslechnuti svědci, musí soud sdělit znalci, o kterých skutečnostech je soud přesvědčen, a o kterých nikoliv. Soud následně může dát podle německé právní úpravy znalci také pokyn, aby vystavil v důsledku nejasného skutkového stavu alternativy posudku, k čemuž může sdělit různé skutečnosti pro navázání.²³

Otázce vymezení znaleckých otázek, respektive určení skutkového stavu, se historicky věnovalo stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 23. 12. 1980, sp. zn. CpJ 161/79 [R 1/1981 civ.], které mj. uvádí, že „[p]ři vymezení úkolu znalci je nutno vzít v úvahu okolnosti konkrétního případu. Lze proto v některých případech vytyčit úkol znalci jenom obecně, zatímco někdy je nutné vymezit požadavek bližšími údaji a někdy pak je třeba tento úkol vymezit formou speciálně zaměřených otázek. V každém případě při vymezení úkolu znalci je nutné uvést, z jakého skutečného stavu má znalec vycházet, k čemu má přihlédnout a s čím se má vypořádat. Tam, kde výsledky dokazování prozatím nesvědčí jednoznačně pro existenci nebo neexistenci určité skutečnosti, z níž má znalec při podání posudku vycházet, a kde konečný závěr o tom bude možné učinit až v rozhodnutí ve věci, lze znalci uložit, aby se vyjádřil alternativně s přihlédnutím k oběma možnostem. Jinak by znalec sám hodnotil provedené důkazy a činil z nich závěry o tom, které skutečnosti jsou prokázány a které nikoli, což může učinit jen soud v odůvodnění rozhodnutí ve věci (§ 157 odst. 2 o. s. ř.).“

Dále je vhodné uvést například i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 8. 2009, sp. zn. 30 Cdo 352/2008, který ve svém odůvodnění mj. uváděl, že „je nezbytné, aby soud v rámci zajištění podkladového materiálu pro znaleckou verifikaci označil z dané důkazní množiny ty důkazní prostředky, které za dané procesní situace, s přihlédnutím k zásadě přímosti a ústnosti, přesvědčivosti svědků atd., jsou považovány za relevantní a využitelné pro zpracování znaleckého posudku.“

Přestože tedy česká právní úprava neobsahuje, např. po vzoru nastíněné německé právní úpravy, výslovnou legislativní úpravu vymezování výchozího skutkového stavu pro potřeby znaleckého zkoumání, zadání znaleckého posudku ze strany soudu by mělo být dostatečně určité a mělo by být zřejmé, z jakého skutkového stavu má znalec vycházet, k čemu má přihlédnout a s čím se má vypořádat. Současně je znalec povinen respektovat určitá procesní pravidla, a to především v civilním řízení sporném.²⁴ Především zde by neměl překračovat určité meze „vyšetřování“, kdy by svojí aktivitou vnášel do zpracování znaleckého posudku další důkazy, které však jinak nebyly účastníky navrhovány.²⁵

- c) *Zadavatel znaleckých otázek z pohledu budoucí využitelnosti* – v případě soukromého znaleckého posudku je jím fyzická či právnická osoba – možný budoucí účastník řízení, který mnohdy nemá právnické vzdělání a není tedy ani schopen určit, jaké otázky

²³ ZIMMERMANN, Walter. In: RAUSCHER, Thomas – BRAUN, Johann – BRINKMANN, Moritz. *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung. Band 2, §§ 355–1024*. 4. vydání. München: C. H. Beck, 2012, s. 166 an.

²⁴ Naopak v řízeních, které jsou ovládány vyšetřovací zásadou, by měly být zohledňovány i takové výsledky dokazování, které překračují přednesy stran. Podobně Dolge in: SPÜHLER, Karl – TENCHIO, Luca – INFANGER, Dominik a kol. *Schweizerische Zivilprozessordnung*. 2. vydání. Basel: Helbing Lichtenhahn, 2013, s. 951.

²⁵ Například Dörfl uvádí, že „znalec by sám neměl shromažďovat informace, které přímo nevyplývají z obvyklého postupu při šetření nebo vyšetření. Jedná-li se totiž o samostatný zdroj informace důležité pro řízení, vztahují se na něj pravidla pro dokazování před soudem.“ Blíže srov. DÖRFL, Luboš. *Zákon o znalcích a tlumočnících. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 54.

má znalecký posudek zodpovědět pro jeho co nejširší využitelnost s ohledem na v budoucnu aplikovanou hmotněprávní normu. Naopak v případě soudního znaleckého posudku je to samotný soud, který zadává posudek již při vědomí budoucí aplikace závěrů posudku na konkrétní hmotněprávní normu vztahující se k řešenému případu.

- d) *Procesní role* – zatímco v případě soudního znaleckého posudku sehrává znalec historicky přirozenou roli „pomocníka soudu“, při zpracování soukromého znaleckého posudku není znalec od počátku v této pozici a je přinejmenším „nepřímým“ pomocníkem jedné ze stran; míra rizika přímé či nepřímé závislosti či nezávislosti zpracovatele na zadavateli posudku, i s ohledem na odlišný způsob odměňování, je u obou typů posudků významně odlišná.²⁶

8. Aktuální návrh novelizace § 127a o. s. ř.

Dne 15. 12. 2023 byl do meziresortního připomínkového řízení rozeslán ze strany Ministerstva spravedlnosti návrh zákona, kterým se mění zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, a další související zákony.²⁷ Předkládaný návrh především do značné míry novelizuje znal. z., přičemž navrhovatel chce dle svého vyjádření reagovat na nejpalčivější aktuální nebo hrozící problémy. Proto předkladatel novelizaci znal. z. označuje za normu technické povahy. V části III však předkladatel upravuje taktéž § 127a o. s. ř. K tomu uvádí, že přijatá úprava § 127a o. s. ř. z roku 2011 posílila roli účastníků, kteří mohou sami předložit vlastní znalecký posudek a nečekat na ustanovení znalce soudem. Spolu s tím však přinesla problémy, mezi které patří zejména nedostatečné zapojení ostatních účastníků do procesu vypracování posudku nebo jeho případného doplnění. Znalec tak dle navrhovatele zpravidla zpracovává znalecký posudek pouze na základě zadání a podkladů pocházejících výlučně od účastníka, který vypracování posudku znalci zadal. To však v mnoha případech vede ke zpracování posudku, který neřeší posuzovanou odbornou otázku v uspokojující míře pro to, aby na jeho základě soud rozhodl, nebo který posuzuje jinou odbornou otázku než tu, která je pro řízení rozhodující, popř. nevychází ze všech potřebných podkladů (neboť znalec o jejich existenci ani nemusí vědět). Problémem je i vztah mezi skutkovými a právními otázkami, kdy zadání v některých případech znalci podsouvá určité řešení, nebo mu dokonce zadává posouzení určité právní otázky. Následkem je pak nutnost znalecký posudek doplnit či dokonce zcela přepracovat jiným znalcem, proti posudku se zároveň často postaví i ostatní účastníci, kteří pak předkládají vlastní znalecké posudky. Pro účastníky tak jde o zbytečné vynaložení nákladů a zpomalení řízení, soud je zahlcen vícero znaleckými posudky, kdy však jeden či více posudků vychází z vadného zadání či nedostatečných podkladů, a tudíž z nich soud nemůže vycházet. Předkladatel si prostřednictvím předkládané novely klade za cíl uvedené problémy změnit zapojením ostatních účastníků do procesu vypracování posudku.

²⁶ Podobně HOFMANN, David – LÜSCHER, Christian. *Le Code de procédure civil*. 2. vydání. Bern: Stämpfli Editions, 2015, s. 149.

²⁷ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, a další související zákony. In: *Portál informačního systému ODok Úřadu vlády České republiky* [online]. 2023 [cit. 2024-07-07]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNCXKG9LQO/ALBSCXLJ4340>.

9. Předkládaná varianta řešení

Návrh novelizace byl do meziresortního připomínkového řízení předkládán ve třech variantách. Dne 26. 6. 2024 vláda schválila materiál předkládaný Ministerstvem spravedlnosti a postoupila jej Parlamentu ČR k dalšímu projednání již pouze v následujícím navrhovaném znění:

„§ 127

1) *Závisí-li rozhodnutí na posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí, vyžádá soud u orgánu veřejné moci nebo osoby, která disponuje potřebnými odbornými předpoklady, odborné vyjádření. Jestliže pro složitost posuzované otázky takový postup není postačující nebo je-li pochybnost o správnosti podaného odborného vyjádření, ustanoví soud znalce. Soud znalce vyslechné; znalci může také uložit, aby posudek vypracoval písemně. Je-li ustanoveno několik znalců, mohou podat společný posudek. Místo výsledku znalce může se soud v odůvodněných případech spokojit s písemným posudkem znalce.*

2) *Má-li soud sám nebo na základě vyjádření účastníků pochybnost o správnosti posudku nebo jeví-li se mu posudek nejasný nebo neúplný, je nutno požádat znalce o vysvětlení. Kdyby to nevedlo k výsledku, soud požádá znalce, který znalecký posudek zpracoval, o jeho doplnění nebo nechá znalecký posudek přezkoumat jiným znalcem.*

3) *Ve výjimečných, zvláště obtížných případech, vyžadujících zvláštního vědeckého posouzení, může soud ustanovit k podání znaleckého posudku nebo přezkoumání posudku podaného znalcem státní orgán, vědecký ústav, vysokou školu nebo instituci specializovanou na znaleckou činnost.*

4) *Účastníkovi, popřípadě i někomu jinému, může předseda senátu uložit, aby se dostavil ke znalci, předložil mu potřebné předměty, podal mu nutná vysvětlení, podrobil se lékařskému vyšetření, popřípadě zkoušce krve, anebo aby něco vykonal nebo snášel, jestliže to je k podání znaleckého posudku třeba.*

5) *Za podání odborného vyjádření podle odstavce 1 náleží odměna a náhrada hotových výdajů, pro jejichž určení se ustanovení § 139 odst. 2 o znalečném užije obdobně. Odměna za podání odborného vyjádření činí polovinu sazby časové odměny znalce stanovené zvláštním právním předpisem. Orgánu veřejné moci za podání odborného vyjádření odměna ani náhrada hotových výdajů nenáleží.*

§ 127a

1) *Jestliže znalecký posudek předložený účastníkem řízení má všechny zákonem požadované náležitosti a obsahuje doložku znalce o tom, že si je vědom následků vědomě nepravdivého znaleckého posudku, postupuje se při provádění tohoto důkazu stejně, jako by se jednalo o znalecký posudek vyžádaný soudem. Soud umožní znalci, kterého některá ze stran požádala o znalecký posudek, nahlédnout do spisu nebo mu jinak umožní seznámit se s informacemi potřebnými pro vypracování znaleckého posudku.*

2) *Soud umožní ostatním účastníkům se v přiměřené lhůtě vyjádřit k vypracovanému znaleckému posudku, a to zejména k osobě znalce, oboru a odvětví, ve kterých znalecký posudek podal, k zadání a podkladům, ze kterých znalec vycházel. Ustanovení § 127 odst. 2 se použije obdobně.“*

K navrhovanému způsobu řešení je nutno uvést, že fakticky nadále zachovává možnost účastníků řízení předkládat svoje vlastní znalecké posudky. Navrhovaná úprava § 127a odst. 2 o. s. ř. nově stanoví, že ke znaleckému posudku předloženému jedním z účastníků řízení mají ostatní účastníci řízení možnost se vyjádřit, když zákon demonstrativně uvádí nejčastější oblasti, které mohou být sporovány, a to především samotnou osobu znalce, rozsah znaleckého oprávnění a podklady, ze kterých znalec vycházel. Pokud je vyjádření uplatněno, měl by soud postupovat podle upraveného § 127 odstavce 2, tedy měl by se pokusit odstranit namítané vady znaleckého posudku, a to nejprve vysvětlením znalce, který posudek zpracoval, a pokud tento postup nebude účelný, pak zpracováním doplňku znaleckého posudku či rovnou zadáním revizního znaleckého posudku, pro jehož zpracování ustanoví soud vlastního znalce.

Je otázkou, do jaké míry přináší navrhovaná novelizace zásadní změnu, neboť i doposud se logicky každý účastník řízení mohl k soukromému znaleckému posudku jako každému jinému prováděnému důkazu vyjádřit a odstavec 2 ustanovení § 127 byl pro soukromý znalecký posudek, respektive způsoby odstraňování pochybností, používán analogicky již nyní.

Ani nově navrhovaná textace „[m]á-li soud sám nebo na základě vyjádření účastníků pochybnost“, nepřináší oproti původní univerzální textaci „[j]e-li pochybnost“ žádného významnějšího rozdílu. Předkládaná novela taktéž nikterak neřeší zapojení účastníků řízení do fáze přípravy a vypracování znaleckého posudku, ačkoli si to klade za jeden ze svých hlavních cílů. Celkově je z předkládané novelizace vcelku jednoduše zpozorovatelné, že předkladatel zpracovával novelizaci variantně, přičemž v závěru zvolená varianta nebyla variantou „hlavní“.

Závěr

Dlouhodobé obtíže a určitá ideová nejistota vztahující se k ustanovení § 127a o. s. ř. mají kořeny v celkově odlišném vzniku znaleckého posudku zadaného soudem, a naopak posudku zadaného některým z účastníků řízení. Znalecký posudek zadaný účastníkem řízení (zpravidla v době před samotným zahájením řízení) vychází ze zadání budoucího účastníka řízení, který se významným způsobem podílí i na zajištění podkladů pro zpracování. Naopak znalecký posudek zadávaný soudem je zpracováván za zcela jiné procesní situace, a to obvykle po komplexně provedeném dokazování, kdy soud znalci je schopen sdělit, které skutečnosti má za prokázané, a které nikoliv, a jaká množina podkladů pro zpracování znaleckého posudku je z hlediska doposud zjištěného skutkového stavu přípustná. Současně soud v případě soudního znaleckého posudku definuje zadání znalce o posudku s ohledem na hmotněprávní normu (a případně i relevantní judikaturu), kterou se pro své rozhodnutí chystá aplikovat. V případě, že však zadání tvoří budoucí účastník řízení v kooperaci se znalcem, nemusí být zadání ve vztahu k v budoucnu aplikované hmotněprávní normě zcela přiléhavé.

Z výše nastíněných zásadních rozdílů soukromého a soudního znaleckého posudku je nutno dospět k závěru, že jejich ideové sblížování a shodné využití není bez dalšího procesně možné. Znalecký posudek zadávaný účastníkem řízení by měl po vzoru zahraničních úprav sloužit především k tomu, aby umožnil účastníkům uzavřít dohodu ve věci, případně jim umožnil prohlásit, že závěr soukromého znaleckého posudku považují za nesporný. Jak správně uvádí Grygar ke shodné materii s odkazem na § 120 odst. 3 o. s. ř.:

„Je třeba si položit otázku, proč by měl být prováděn k prokázání určité skutečnosti jakýkoli důkaz, pokud s tím všichni souhlasí a je pravděpodobné, že daná otázka mezi nimi tedy bude nesporná a lze pak takovou skutečnost vzít za nespornou (tj. de facto prokázanou).“²⁸

Naopak soudní znalecké posudky by měly plnit roli významného důkazu, který je zpracováván většinou až po provedení všech ostatních důkazů a znalec v plné kooperaci se soudem přináší odborné závěry ke skutkové otázce při zohlednění výsledků proběhnulšího dokazování.

Předkládaná novela § 127 a § 127a o. s. ř., s výjimkou změny v oblasti přípustnosti odborných vyjádření (což však nebylo obsahem tohoto článku) nepřináší pro aplikační praxi žádné zásadnější změny. Účastníci řízení mohou i nadále předkládat své vlastní znalecké posudky, které, pokud budou jiným účastníkem řízení odpovídajícím způsobem zpochybněny, povedou i nadále ve velké části případů k nutnosti zpracování revizního znaleckého posudku. Navrhovaná novela o. s. ř. není nikterak ideová ani systémově zásadní, i přes proklamativní očekávání se jedná o novelu spíše technického a zpřesňujícího rázu. Zásadnější ideový posun v otázce vnímání soukromých znaleckých posudků je patrně možné očekávat až v souvislosti s přípravou dlouhodobě zmiňovaného civilního řádu soudního, kde je správně navrhován model navrácení se k ryze soudním znaleckým posudkům. Účastníkům řízení by měla být zachována možnost soudní znalecký posudek zpochybnit, a to ve formě vlastního listinného odborného důkazu, který sice nemůže mít ambici nahradit soudní znalecký posudek, ale povede k činnosti soudu odstraňující vzniklé pochybnosti. Současně by role soukromých znaleckých posudků měla být především „smírčí“, tedy soukromé znalecké posudky by měly sloužit k případnému uzavření smíru či sdělení účastníků řízení, že určitá odborná otázka, která je pro výsledek řízení významná, je z jejich společného prohlášení nesporná.

²⁸ GRYGAR, Jiří. Ustanovení § 127a o. s. ř. a jeho další legislativní směřování. In: *Bulletin-advokacie.cz* [online]. 24. 4. 2018 [cit. 2024-09-15]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/ustanoveni-127a-o-s-r-a-jeho-dalsi-legislativni-smerovani>.

Systemic Direction and Amendment to Section 127a of the Code of Civil Procedure in 2024

Petr Ševčík (<https://orcid.org/0009-0009-0305-8367>)

Abstract: The presented article deals with the much-discussed topic of § 127a of Act No. 99/1963 Coll., the Code of Civil Procedure, which regulates the possibility of parties to the proceedings to submit their own expert opinions. Although the provision in question has not been enshrined in the legal system for a very long time, the Ministry of Justice is currently submitting a proposal for its amendment, which aims to eliminate alleged systemic deficiencies. The article therefore aims to bring the reader closer to the historical context, which is related to the practically recent legislative adoption of § 127a of the Code of Civil Procedure, to theoretically and practically acquaint the reader with current interpretation approaches in the application of the provision in question, and last but not least, it aims to familiarize the reader with the new proposed solution, including the reasons that lead the Ministry of Justice to such a step. Finally, the key question should be answered as to whether the proposed amendment is able to eliminate application difficulties and alleged deficiencies.

Keywords: expert, expert opinion, Code of Civil Procedure, private expert opinion